

Afstaða Alþingis til útgáfu bráðabirgðalaga 1935. Grein efir Bjarna Benediktsson

Bjarni Benediktsson – Alþingi – Bráðabirgðalög – Grein

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Stjórnmalamaðurinn
Askja 2-2, Örk 6

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Bjarni Benediktsson:

Alfstaða Alþingis
til utgáfu bráða-
birgðalaga.

Þegar íhugað er, hversu tíðkanleg bráðabirgðalög eru hér á landi og hve mikla þýðingu samsvarandi úrræði hafa haft í öðrum löndum, svo sem Þýskalandi á Weimar-tímunum, þá kynnu sumir að ætla, að erfitt væri fyrir lýðfrjálsar þjóðir að vera án heimildar til slíkrar lagasetningar. Reynslan er samt sú, að hjá helztu lýðræðis þjóðum, svo sem Bretum og Bandaríkjamönnum, eru ekki til heimildir fyrir bráðabirgðalögum eða tilsvarendi fyrir-
mælum. Í stað þess, að nokkru, tíðkast þar mjög víðtæk heimildarlög á hættutímum, auk þess sem þjóðhöfðinginn er samkvæmt eðli stöðu sinnar talinn hafa leyfi til ákvarðana, sem hér mundi krafizt lagastoðar til.

Bráðabirgðalög eru þess vegna síður en svo neitt alls-herjar fyrirbæri í stjórnskipun ríkjanna. Um uppruna þeirra hér á landi er ekki að villast. Íslenzku ákvæðin eru tekin beint ~~upp~~ úr dönsku grundvallarlögunum. En þó að uppruninn sé sá sami, hefur farið hér sem oftast, að framkvæmdin hefur um sumt orðið harla ólík.

Í 11. gr. Stjksk., frá 1874 segir svo um bráðabirgðalög: „Þegar brýna nauðsyn ber til, getur konungur gefið út bráðabirgðalög milli Alþinga. Ligi mega slík lög samt koma í bága

örvaðar
við stjórnmál, og ætíð skulu þau lögð fyrir
næsta Alþingi".

á eftir.

Ákvæði þetta er þýðing 25. gr.
grundvallarlaganna dönsku frá 1866, og sú
grein er óbreytt tekin eftir 30. gr. Júní-
grundvallarlaganna frá 1849.

Á dönsku hljóðar ^{fyrirmæling} svo: "I sær-
deles paatrængende Tilfælde kan Kongen, naar
Rigsdagen ikke er samlet, udstede foreløbige
Love, der dog ikke maa stride mod Grundloven,
og altid bør forelægges den følgende Rigsdag".

Þýðing þessara ákvæða, og síðari
saga þeirra varð með mjög ólíkum hætti á Ís-
landi og í Danmörku. Í Danmörku urðu fyrirmæl-
in um margra ára skeið ein þýðingarmestu af öll-
um ákvæðum grundvallarlaganna, og voru þau eitt
skæðasta vopn Estrup-stjórnarinnar gegn til-
komu þingræðisins þar í landi. Um þetta og
bráðabirgðalög í Danmörku yfirleitt hefur
Jens Himmelstrup ritað ítarlega í bók sinni:
Den provisoriske lov-givning i Danmark, ~~sem~~ ^{er}
tekin var gild sem doktorsritgerð við Kaup-
mannahafnarháskóla 1948.

Á þessum deiluárum studdist danska
ríkisstjórnin við meirihluta í Landspinginu,
en var ætíð í minnihluta í Þjóðþinginu. Þessum
tveim deildum Ríkisþingsins kom um langt bil
ekki saman um afgreiðslu fjárlaga, og þar sem
ekki voru fyrir hendi stjórnskipuleg ráð til
að leysa þann ágreining, tók ríkisstjórnin

fjár

það úrræði að gefa út bráðabirgðalög ár eftir og eftir því ár. í framhaldi af því sem deilan harðnaði, voru gefin út bráðabirgðalög um önnur efni í algjörum blóra við meirihluta Þjóðþingsins. Með vísun til 48. gr. grundvallarlaganna frá 1866, um fjárlög og einkum fyrirmælisins í 49. gr., þar sem segir, að áður en fjárlögin séu "vedtagen" megi ekki innheimta skattana, var því haldið fram af stjórnarandstæðingum, að slík útgáfa bráðabirgðafjárlaga væri óheimil. Stjórnin skeytti þessum andmælum engu og um önnur bráðabirgðalög fór hún svo að, að hún lagði þau fyrst fyrir Landsþingið og lét þau tefjast þar svo lengi, að þau urðu ekki útrædd og komust aldrei til Þjóðþingsins. Var þess vegna ekki færi á að fella þar stjórnarfrumvörpin um staðfesting bráðabirgðalaganna. Þar sem þau höfðu ekki verið felld, taldi ríkisstjórnin bráðabirgðalögin enn í gildi, og var þessi aðferð viðhöfð þing eftir þing svo að bráðabirgðalög voru með þessum hætti í gildi árum saman. Gegn þessu tók meirihluti Þjóðþingsins það til bragðs, að einhver þingmaður þar flutti frumvarp um bráðabirgðalögin, sem síðan voru felld í þeirri þingdeild. Ríkisstjórnin taldi þetta athæfi Þjóðþingsins ólöglegt og lét lögin halda gildi sínu, þrátt fyrir hana. Með þessu móti var Danmörku stjórnað árum saman, og, að svo miklu leyti, sem til kasta hæstaréttar kom, fékk stjórnin stuðning hans.

Þessarar deilu er getið hér vegna þeirra áhrifa, sem hún hafði á stjórnarskrár-
fyrirmæli í Danmörku og á Íslandi og fram-
kvæmd þess í Danmörku. Í Danmörku leiddi af
deilunni, að ríkisstjórnin hliðraði sér eftir
það hjá að nota heimildina til útgáfu bráða-
birgðalaga. Og þó að segja meg, að misnotkun
~~grundvallar~~bráðabirgðalaga hafi fyrir löngu
verið úr sögunni, þegar hafin var undirbúning-
ur setninga nýrra grundvallarlaga, þeirra, er
staðfest voru 1915, var með þeim settur varnar-
garður til að girða fyrir sams konar misnotkun
og áður tíðkaðist. Í 25. gr. þeirra segir svo:
"I særdeles paatrængende Tilfælde kan Kongen,
naar Rigsdagen ikke er samlet, udstede fore-
løbige Love, der dog ikke maa stride mod
Grundloven og altid straks efter den følgende
Rigsdags Sammentræden skal forelægges denne
uden hvis Bekræftelse Loven bortfalder. Fore-
løbige Love behandles først i Folketinget".
Um fjárlög er berum orðum tekið fram í 48. gr.:
"Forinden Finansloven eller en midlertidig Be-
villingslov er vedtaget af Rigsdagen maa Skatt-
ene ej opkræves".

Þó leynir sér ekki, að það er hið
danska fordæmi, sem gerir að verkum hér á
landi, að í stjkspl. frá 1915 er í 6. gr.
kveðið svo á um bráðabirgðalög: "Þegar brýna
nauðsyn ber til, getur konungur gefið út bráða-

birgðalög milli Alþinga. Eigi mega þó slík lög ríða í bág við ^{þau skrána} Stjkskr. og ætíð skulu þau lögð fyrir næsta Alþingi á eftir. Samþykki Alþingi þau ekki áður en þingi slítur, falla þau úr gildi. Bráðabirgðafjárlög má eigi gefa út, ef fjárlög fyrir fjárhagstímabilið eru samþykkt af Alþingi".

Orðalagi ákvæðisins var lítillega breytt í Stjkskr. frá 1920, en efnið er alveg hið sama, því að 23. gr. hennar hljóðar svo:
["Þegar brýn nauðsyn ber til, getur konungur gefið út bráðabirgðalög milli þinga. Ekki mega þau þó ríða í bág við ^{önnu skrána} Stjkskr. Ætíð skulu þau lögð fyrir næsta Alþingi á eftir.

Nú samþykkir Alþingi ekki bráðabirgðalög, og falla þau þá úr gildi.

Bráðabirgðalög má eigi gefa út, ef fjárlög fyrir fjárhagstímabilið eru samþykkt af Alþingi".

Lýðveldisstjórnarskráin frá 1944 heldur ákv. alveg óbreytt að efni í 28. gr., að því einu undanteknu, sem sjálfsagt er, að nú kemur forseti í stað konungs.

Svo sem ^{ann þessara verður} ~~þetta~~ af því, er síðar segir, voru breytingarnar, sem á urðu í stjkspl. 1915, ekki gerðar af íslenzku tilefni, heldur var þar einungis stefnt að því að hindra þvílíka misnotkun, sem orðið hafði í Danmörku. Annað mál er það, að ákv. um þann gegn bráðabirgða-

fjárlögum nær ekki þeim tilgangi, því að í Danmörku var vandinn einmitt sá, að deildir Ríkisþingsins komu sér ekki saman um fjárlög, svo að ekkert fjárlagafrv. var samþykkt af þinginu í heild.

Sams konar banæ gegn innheimtu skatta, ef fjárl. eru ekki samþykkt og er í Danmörku, hefur og aldrei verið á Íslandi. Er augljóst, að hinna ólíku aðstæðna hefur ekki verið gætt sem skyldi, þegar þetta ákvæði var sett.

Skal þá útrætt um stjkskr.ákv. sjálfst og aðdraganda þess, en snúið sér nokkuð að beitingu þess hér á landi.

Fyrstu bráðabirgðalögin, sem gefin voru út fyrir Ísland voru sett 21. febr. 1877, og allan þann tíma, sem danskur ráðherra fór með málefni Íslands skv. stjkskr. 1874 voru gefin út 8 bráðabirgðalög. Íslenskur ráðherra með undirritaði fyrstu bráðabirgðalögin 4. marz 1904 og þau næstu ekki fyrr en 10 árum síðar eða 2. marz 1914. Á fjörutíu ára bili frá 1874 fram að ófriðarbyrjun voru því aðeins gefin út 10 bráðabirgðalög.

Þá verður skjót breyting á. Meðan á sjálfu stríðinu 1914 - '18 stóð voru gefin út 18 bráðabirgðalög, hin fyrstu þeirra 5. okt. 1914. Frá stríðslokum í nóv. 1918 til ársloka 1921 eru gefin út 12 bráðabirgðalög.

Eftir það koma aftur rólegri tímar. Á árinu 1922 - '30 eru hvert ár aldrei gefin

út nema ein bráðabirgðalög og 1925, 1926, 1927 og 1929 engin. Þá fer óvissa tímanna aftur að segja til sín. Árin 1931 - 1933 eru hvert árið gefin út 2, 3 og 1 bráðabirgðalög.

Óróinn vex þá fyrst að mun 1934, því að það eina ár voru gefin út 12 bráðabirgðalög, 1935 aðeins 4, en 1936 13. Árin 1937 og 1938 verður aftur hægara um, því að þá eru 3 bráðabirgðalög fyrra árið en 4 hið síðara.

Með aðdraganda heimsstyrjaldarinnar síðari 1939 skellur ný flóðalda yfir. Árið 1939 verða bráðabirgðalögin 10, 1940 verða þau 15, 1941 12 og 1942 10.

Utanþingsstjórnin, sem ekki hafði stuðning meirihluta Alþingis, fer hins vegar sýnu varlegar að, því að á valdaárum hennar 1943 og 1944 eru fyrra árið aðeins gefin út 2 bráðabirgðalög og 3 hið síðara.

Þegar þingræðisstjórn tekur við á ný, magnast enn útgáfa bráðabirgðalaga, því að á árunum 1945 - '52 eru þau fæst 7 á ári en flest 12. Árið 1953 fækkar þeim ofan í 5 og það sem af er 1954 eru þau aðeins 4.

Yfirlit þetta sýnir, að breytileiki tímanna hefur furðanlega beint verkað á það, hversu oft menn hafa talið sig þurfa að grípa til bráðabirgðalaga. Einkum verður það auðsætt, þegar haft er í huga, að hin síðari ár sitja

Þing miklu lengur en áður gerðist og fram til 1911 kom þing oftast ekki saman nema annað - hvort ár. Hefði því mátt ætla, að af þeim sökum væri mun ríkari ástæða til útgáfu bráðabirgðalaga þá en nú, ekki sízt meðan stjórnin sat í öðru landi, þó að raunin hafi sem sagt orðið allt önnur.

Fjöldi bráðabirgðalaga hér á landi verður því eftirtektarverðari, þegar athugað er, að skv. fyrr tilvitnuðu riti Himmelstrups í Danmörku hafa aðeins verið gefin út skv. grundvallarl. frá 1915 9 bráðabirgðalög fram til ársins 1948. Þar af voru 5 gefin út á milli- stríðsárunum 1918 - 1939 og 4 beinlínis vegna frelsistökkunar 1945.

Hin ólíka framkvæmd á stj.skr. heimildinni á Íslandi og Danmörku sýnir óvenju ljós- lega hvernig misbeiting heimildar getur leitt til þess, að nánast verði hætt að nota hana, þar sem hiklaus notkun hennar fer vaxandi, ef aldrei er um alvarlega misbeitingu að ræða.

Óttaleysi þingsins við það, að þess-
ari heimild sé beitt, kemur glögglega ^{m.a.} fram ^{því} í því
ábyrgð, að nokkur dæmi eru þess, að þingið eða
önnur deild þess geri með beinni ályktun ráð
fyrir, að bráðabirgðalög kunni að verða gefin
út um tiltekið efni eða að það sé æskilegt, því til
þess. þál., sem samþykkt var á Alþingi 1914
með 36 atkv. gegn 3, þar sem segir, að Al-
þingi væri þess, að landsstjórnin geri

Þessu til atferlingar er
þótt að veita meðan á því
bráðabirgðalög á Alþingi
Til ársloka 1954 eru hér
á landi gefin út 116
bráðabirgðalög. Þar af
erum 170 beint samþykkt,
í mismörgum tilfelli með meiri
og minni breytingum. Þessu
til viðbótar má telja
a.m.k. 8, sem með mis-
vissandi hatti eru afgreidd
samtímis þessum bráðabirgðalögum, sem þessum
orðum eru samþykkt. Aðeins
3 bráðabirgðalög eru felld
og hira, sem þá eru eftir,
erða í útgáfu á milli-
stríðsárunum 1918 - 1939
sem í þessum sambandi verður
á tölfa samþykkt.

ráðstafanir til þess með bráðabirgðalögum, að sjá landinu fyrir nægilegum gjaldmiðli, (Alþt. 1914 A 845, B I 59 - 80), og voru brbl. nr. 59 30 nóv. 1914 gefin út í samræmi við þetta, (Alþt. 1915 B III 686 - 732, B II 269 - 271). Á sama veg kemur fram, að brbl. nr. 3 15. apríl 1920 eru sprottin af rökst. dsk., sem samþykkt var seint á þinginu næsta á undan, þar sem segir m.a., að "stjórnin geti síðar útvegað sér með brbl. heimild" slíka, sem um var að ræða. (Alþt. 1921 A. 539). Hið sama er um brbl. nr. 56 21. nóv. 1923, að þau eru sett í samræmi við slíka rökst. dsk. (Alþt. 1924 C 911). Loks var svipuð rökst. dsk. samþykkt 1954 um höfundarétt. Brbl. nr. 45 2. okt. 1922 eru og í samræmi við þál. frá þingingu 1922 um að gera þær ráðstafanir, sem frv. (Alþt. 1922 A 346) fjallaði um "hið bráðasta" og á næsta þingi á eftir var beinlínis að því fundið, að dregist hefði að gefa bráðabirgðalögin út (Alþt. 1923 B. 1207 - 1210). Enn gefur það nokkra hugmynd um afstöðu þingmanna til bráðabirgðalaga, að þingmaður, sem er í harðri stjórnarandstöðu, segir um brbl. nr. 52 26. sept. 1934, að betra sé að gefa út slík brbl., þegar efni sé til, en hafa almenna heimild (Alþt. 1934 B. 767).

Auðvitað hefur öðru hvoru orðið ágreiningur um það, þegar bráðabirgðalög hafa verið gefin út. Enda hafa þau oft fjallað um hin mestu deilumál, sem þá hafa verið uppi, en um öll þessi meiri háttar mál gildir það, að bráðabirgðalögin

eru samþykkt af Alþingi. T.d. um það má nefna þessi brbl.: Brbl. nr. 17 29. sept. 1915 og brbl. nr. 1 18. maí 1916 um aukningu seðlaútgáfu Íslandsbanka (Alþt. 1916 - '17 B II.16 - 45, B III. 24 - 39). Brbl. nr. 84 9. des. 1931 um skiftameðferð á búi Síldareinkasölu Íslands (Alþt. 1932 B 1106 - 1228). Brbl. nr. 49 10. sept. 1934 um meðferð og sölu mjólkur o.fl. (Alþt. 1934 B 1470 - 1666). Brbl. 8. júlí 1936 um leigunám mjólkurstöðvar (Alþt. 1937 B. 140 - 205) Brbl. nr. 54 12 maí 1936 um stjórn síldarverksmiðja ríkisins (Alþt. 1937 B 76 - 109). Brbl. nr. 15 27. maí 1939 um breytingar á verkamannabústaðalögunum. (Alþt. 1939 B. 267 - 317). Brbl. nr. 5 29. jan. 1941 um breytingar á hegningarl. til verndar gegn háttsemi, skaðlegri íslenzkum hagsmunum (Alþt. 1941 B. 303 - 321). Brbl. nr. 1 8. jan. 1942 um gerðardóm í kaupgjalds- og verðlagsmálum. (Alþt. 1942 B. 123 - 330). Brbl. nr. 79 20. ágúst 1945 um verðlagningu landbúnaðarafurða o.fl. (Búnaðarráð). (Alþt. 1945 B. 450 - 593). Brbl. ^{nr.} 80 23. ágúst 1945 um togarakaup ríkisins. (Alþt. B. 23 - 76). Brbl. nr. 65 24. maí 1951 um lagagildi varnarsamnings milli Íslands og Bandaríkjanna (Alþt. 1951 B. 86 - 174).

Sum af þessum málum hafa verið meðal hinna allra-þýðingarmestu mála, sem ákvörðun hefur þurft að taka um á þessum árum, og er því

eðlilegt, að sú skoðun hafi komið fram, að réttara hefði verið að láta Alþingi fjalla um þau þegar í upphafi í stað þess að kveða á um þau með bráðabirgðalögum.

Sama aðfinning kemur og stundum fram, þó að menn séu út af fyrir sig ekki andvígir efni bráðabirgðalaganna, sbr. t.d. deilur um bráðabirgðalög nr. 43 14. ágúst 1934 á Alþingi það ár, en þarna var um að ræða breytingu á frambúðarlánskjörum Kreppulánasjóðs (Alþt. 1934 B 1108 - 1127). ^{Skrifað stundum á um} ~~Ög~~ um brbl. nr. 113 12. okt. 1936, þar sem breytt er ákv. ^{tilsk.} ~~tök.~~ 18. febr. 1847 um gjaldfrest á uppboðum veðsettra fasteigna. ~~Um~~ þau er því ~~haldið~~ haldið fram, að það sé "hrein misbeiting að setja bráðabirgðalög í tilfellum sem þessum", ^{og hvaran því staki, þótt} ~~juá~~ ~~þótt fram~~ komi að brbl. séu sett vegna hæstaréttardóms, sem Landsbankanum líkaði ekki (Alþt. 1937 B. 70).

segt sé

Sérstaklega er að því fundið, að ríkisstjórn skuli hafa bundið sig um ábyrgð á lántöku skv. bráðabirgðalögum, í umræðum um brbl. nr. 46 12. ágúst 1939 um hitaveitu í Reykjavík (Alþt. 1939 B. 388 - 405), og í sambandi við brbl. nr. 80 23. ágúst 1945 um togarakaup ríkisins, og brbl. nr. 87 13. sept. 1945 um skipakaup ríkisins, að varasamt sé, að stjórnin veiti sjálfri sér lánsheimild (Alþt. 1945 B. 65, 829).

Svipaðer aðfinningar eru gerðar við brbl. nr. 63 30. apríl 1951 um breytingu á Landsbanka-

lögnum, þar sem 20. gr. þeirra er felld niður til bráðabirgða vegna hinna miklu breytinga, sem orðið hafi síðan l. voru sett árið 1928, emda sé nú unnið að heildar endurskoðun banka- löggjafarinnar. Í tilefni þessa var borin fram svofelld rökst. dsk.: "Þar sem deildin álitur útgáfu þeirra brbl., sem þetta frv. á að stað- festa og forsendur þeirra sýna óviðeigandi til- hneigingu af hálfu ríkisstj. til að seilast inn á valdssvið Alþingis og stjórna landinu með sí- felldri útgáfu brbl., ákveður deildin að vísa málinu frá og taka fyrir næsta mál á dsk". Till. þessi var felld með 17 atkv. gegn 5. (Alþt. 1951 B. 47 - 53). *framangreindum till. felldum þessum* Öllum þessum aðfinningum *með því, að bráðabirgðalögin eru sam- þykkt á Alþingi, enda eru athugasemdirnar auð- sjáanlega meira bornar fram vegna veðrabrigða stjórnmalanna en af umhyggju um stranga túlkun stjórnarskrárinnar, því að það fer alveg eftir stjórnála-viðhorfinu hverju sinni, hvaða af- stöðu menn taka í þessum efnum.* *Stjórnin* *með öðrum tilfellum kemur fram, að* *og berum ástund:* *þessum* ríkisstjórnin kynni sér fyrir útgáfu brbl., hvort þau hafi nægt fylgi.

Síldarverksmiðjustjórnar-brbl. 1936 eru t.d. gefin út 12. maí, en þingi hafði verið slitið þann 9. s.m., og er því haldið fram af andstæðingi laganna, að þau atvik, sem færð voru sem ástæða fyrir nauðsyn bráðabirgðalaga, hafi

raunverulega verið fyrir hendi, á meðan þingi stóð. Þetta er ekki véfengt en bent á, að hin formlegu skilyrði séu fyrir hendi, og auk þess hafi ráðherra tryggt sér nægan þinglegan stuðning við málið. Um mjólkurlögin 1934 er á það bent, að þau hafi verið sett skömmu fyrir þing og eigi ekki að taka gildi að meginefni til fyrr en löngu eftir að þing sé samankomið, og er því svarað til, að mikinn undirbúningur þurfi til gildistökkunnar, auk þess sem til þess er vitnað, að meiri-hluti þings hafi samið um framgang málsins við stjórnarmyndun utan þings. Með svipuðum hætti kemur það fram um vernarsamnings-lögin 1951, að yfirgnæfandi meirihluti þingmanna hafi utan - þings fyrir - fram lýst sig þeim samþykkan.

Er ekki um það að villast, að hvarvetna þar, sem mikils hefur þótt viðburfa, hefur ríkisstjórn fyrirfram tryggt sér nægan stuðning þingmanna við brbl. Enda er það föst venja, að áður en ráðherra leggur til við forseta, að bráðabirgðalög séu gefin út, ber hann það undir samráðherra sína, og eru þegar með því skapaðar verulegar líkur fyrir þinglegan stuðning við bráðabirgðalögin, ef um þingræðisstjórn er að ræða. Á valdatímum sínum fullvissaði utanþingsstjórnin sig fyrir fram, a.m.k. um sum bráðabirgðalögin, er hún lét gefa út, að þau hefðu nægt þingfylgi.

almenn. Frv. var síðan fellt (Alpt. 1933 C 1 - 42).

Miklum mun algengara en að brbl. séu fellð af Alþingi er það, að þau verði þar óútrædd, og fer þó svo ekki nema um ~~me~~ ^{málagt} ~~me~~ sjötta hluta þeirra. Mjög oft þegar málum lýkur þannig, er ótvírætt, að orsökkin er sú, að tilefni brbl. er hjá liðið og lögin því efni sínu samkvæmt fallin úr gildi. Þetta þykir ekki næg ástæða til að hafa fyrir því, að samþykkja frv. í báðum deildum þings, fá á því staðfestingu og birta á ný í Stjórnartíðindum (Alpt. 1922 C 549 - 552). Þegar svona standi á, sé frv. aðeins borið fram til að fá álit þingsins um það, hvort ábyrgð skuli komið fram gegn stj., og "ætti það í raun rétttri aðeins að ganga til 3. umr. og takast síðan aftur. Hefur líkt staðið á áður og þessari venju verið fylgt". (Alpt. 1923 C 914/915). Of mikið virðist að vísu sagt með því að segja slík frv. tekin aftur, en altítt er, að þau verði óútrædd, og er þá stundum sagt, að réttara sé að samþ. þau a.m.k. í annari deildinni, sem eins konar kvittun til stjórnarinnar. (Alpt. 1949 C 104, Alpt. 1950 C 184). Um þetta er þó engin venja, enda það öðru hvoru látið uppi af hálfu ríkisstjórnar, þegar svona stendur á, að málið sé "aðeins formsins vegna lagt fyrir þingið, - þessu máli er lokið og um það þarf ekki frekar að fjalla", (Alpt. 1950 C 183), eða að stjórnin "lætur - þingið um það, hvort það telur

Svo var t.d. um fyrstu brátaútræðslu lögin, sem öðru málið var á Alþingi. Þótt. nr. 4/16. febr. 1887 um útræðingarskið af fiski, ljósi o.fl.

framlagningu þessa frv. vera til yfirlits eða samþykktar", (Alpt. 1944 C 330).

Auðvitað sýnist stundum sitt hverjum um efni þeirra brbl., sem svara stendur á um, ~~sbr.~~ t.d., að brbl. nr. 5 17. jan. 1942 Reykjavík um frestun bæjarstjórnarkosninga í/ eru kölluð "gerræði", (Alpt. 1942 C 31), en engin dæmi sjást þess, að frv. sé vikið frá eða það látið óútrætt einungis í því skyni að láta uppi vanþóknun á ríkisstjórn vegna útgáfu bráðabirgðalaga. Þvert á móti hefur borið við, að neðri deild hefur samþykkt ^{eins konar} rökst. dsk. um, að hún álitir, að útgáfa brbl. "hafi verið lögmæt ráðstöfun og heppileg af hendi stjórnarinnar", (Alpt. 1899 B 1746-1747). Þessi samþykkt, er gerð var 1899, varð þó ekki að neinu fordæmi um afgreiðslu slíkra mála, en er þeim mun eftirtektarverðari, þar sem hún fjallar um tvönn bráðabirgðalög, og hafði ríkisþingið danska fellt hin fyrri þar í landi og voru þau síðari þá sett til að afnema þau einnig hér, sbr. brbl. nr. 10 29. apríl 1898 fyrir Ísland, er banna dönskum þegnum liðveizlu til handa ríkjum, er í ófriði eiga, og brbl. nr. 5. 24. maí 1899 um afnám hinna fyrri.

Nokkur dæmi eru ^{m.a.} ~~er~~ þess, að bráðabirgðalög eru formlega samþykkt af Alþingi, þó að tilefni þeirra sé hjá liðið, þegar þau koma fyrir þingið, sbr. brbl. nr. 38 23. júlí 1934 um heimild fyrir ríkisstjórnina til að taka

síldarbræðslustöð á leigu (Alþt. 1934 B 511 - 512),
brbl. nr. 102 18. júlí 1941 um váttryggingarfélag
fyrir vélbáta (Alþt. 1941 (haust) B 19 - 20),
brbl. nr. 61 14. maí 1946 um sveitarstjórnarkosn-
ingar (Alþt. 1946 (sumar) B 30 - 33).

af því, sem mi hefur verið sagt, rétt. að

[*Þ*vergi finnast dæmi þess, að til áreksturs
hafi komið milli þings og stjórnar út af bráða-
birgðalögum. Yfirgnæfandi meiri hluti þeirra er
beinlínis samþykktur af Alþingi, þau tiltölulega
fáu, sem ^{eru} ~~verða~~ óútrædd, verða það síður en svo
vegna ósamþykkis við stjórnina, og um hin örfáu,
sem felld eru, gilda sérstakar ástæður. Alþingi
hefur þess vegna í meðferð sinni á bráðabirgðalög-
um staðfest hina viðtæku beitingu ríkisstjórnarinn-
ar á þessu úrræði.

sem hefur á okkur minn til.

Það er athugunarefni fyrir sig að gera
grein fyrir hinum mjög ólíku ástæðum, ~~sem~~ færðar
hafa verið fyrir bráðabirgðalögum og hinu marg-
víslegu efni, ~~sem~~ þau hafa fjallað um. Þó að hlut-
lausum athuganda muni efalæust virðast sem þar
hafi ærið oft verið teflt á tæpasta vað um það,
hversu nauðsynin hafi verið brýn, er staðreynd,
að Alþingi, sem helst mætti ætla, að á móti væri
gert, hefur fallið á slíka framkvæmd, og verður
nú orðið að telja, að hún sé helguð af venju og
viðtekin sem skýring á þessu stjórnarskrárábræði.
Ef til málssóknar gegn ráðherra kæmi vegna mis-
notkunar þessarar heimildar, mundi Landsdómi tví-
mælalaust skylt að hafa hliðsjón af þeirri venju,
sem á er komin, og sennilega mun haldast, ef ekk-
ert óvænt ber að, um mjög ~~stóru~~ ^{vinnu} útgáfu bráðabirgða-
laga.